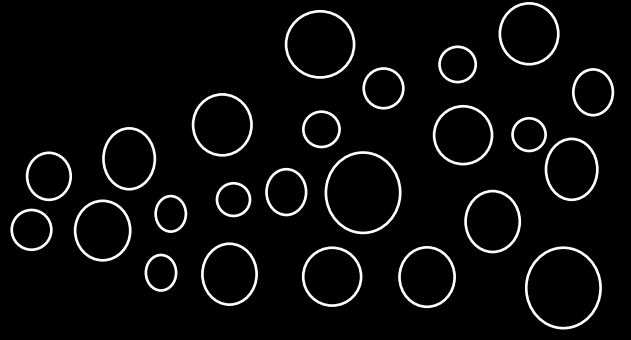

Mercan

Kayalıklarında...

Mercan kayalıklarına ev sahipliği yapan balıklar değişik renklere bürünürler. Bunun yaşamsal bir önemi vardır. Bu balıklar, deri hücrelerindeki renkleri olağanüstü bir uyumla kullanıyor ve gerektiğinde de renklerini bir anda değiştirebiliyorlar. 1990 yılından bu yana mercan kayalıklarındaki canlılarla haşır neşir olan Amerikalı sualtı fotoğrafçısı Rotmann, dünya denizlerinde yaptığı dalışlarda bu canlılara yakından bakmayı başarabildi.

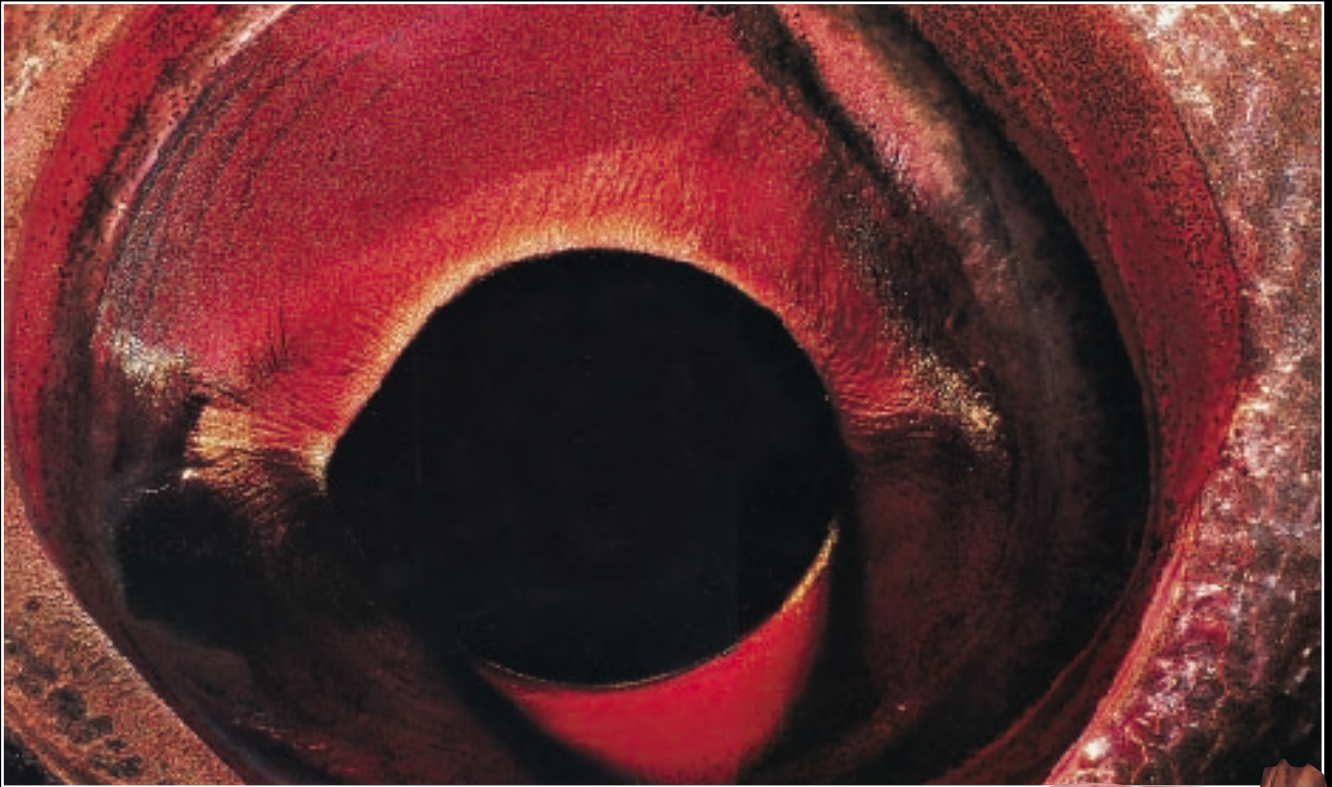

Kirpibalıklarının parlak pullar yerine dikenleri; ayrıca canlı renkli bir deri yerine canlıların sinir sistemine etki eden ve insanlar için öldürücü olabilen bir zehiri içeren gri derileri vardır. Bu canlılar, rengarenk tropikal mercan kayalıklarının oyuk ve mağaralarında gizlenerek yaşamlarını sürdürürler. Bir tehlike karşısında, midelerinin torba biçimindeki bir uzantısına ya da doğrudan midelerine hava ya da su doldurarak kendilerini bir balon gibi şişirip dikenlerini dikleştirirler.

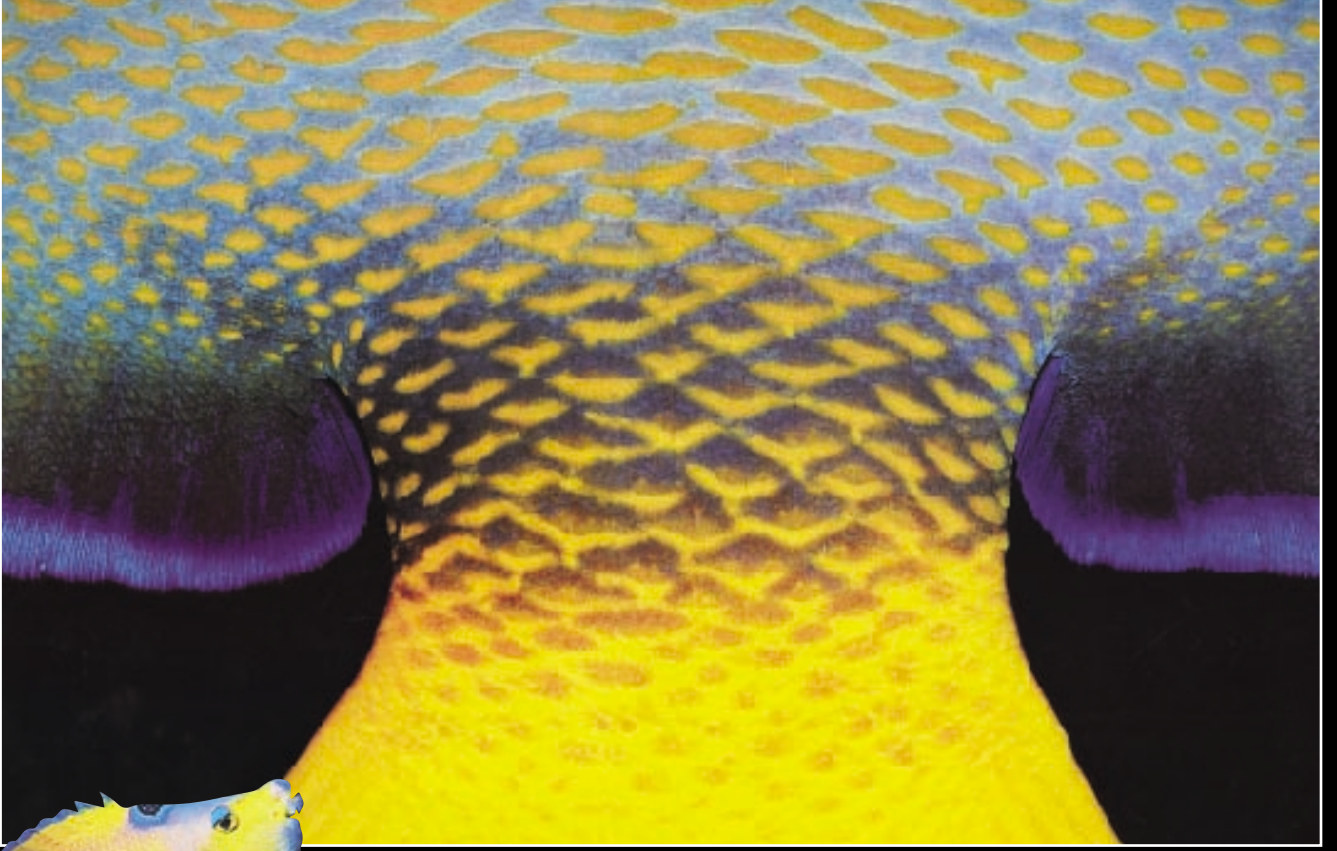

Ürkek yapıda olan bu orfozlar hep bir başına dolaşırlar. Kızıldeniz, Japonya ve Güney Afrika kıyıları açıklarında yaşayan bu kaba görünümlü balıklar, küçük balıklar ve yengeçlerden oluşan yiyecek avına çıktıklarında kimi zaman 150 m kadar derine dalarlar. Derinlere inerken derilerinin rengi kırmızıyla mor arasında değişir; derilerinde mavi ve pembe benekler belirebilir.

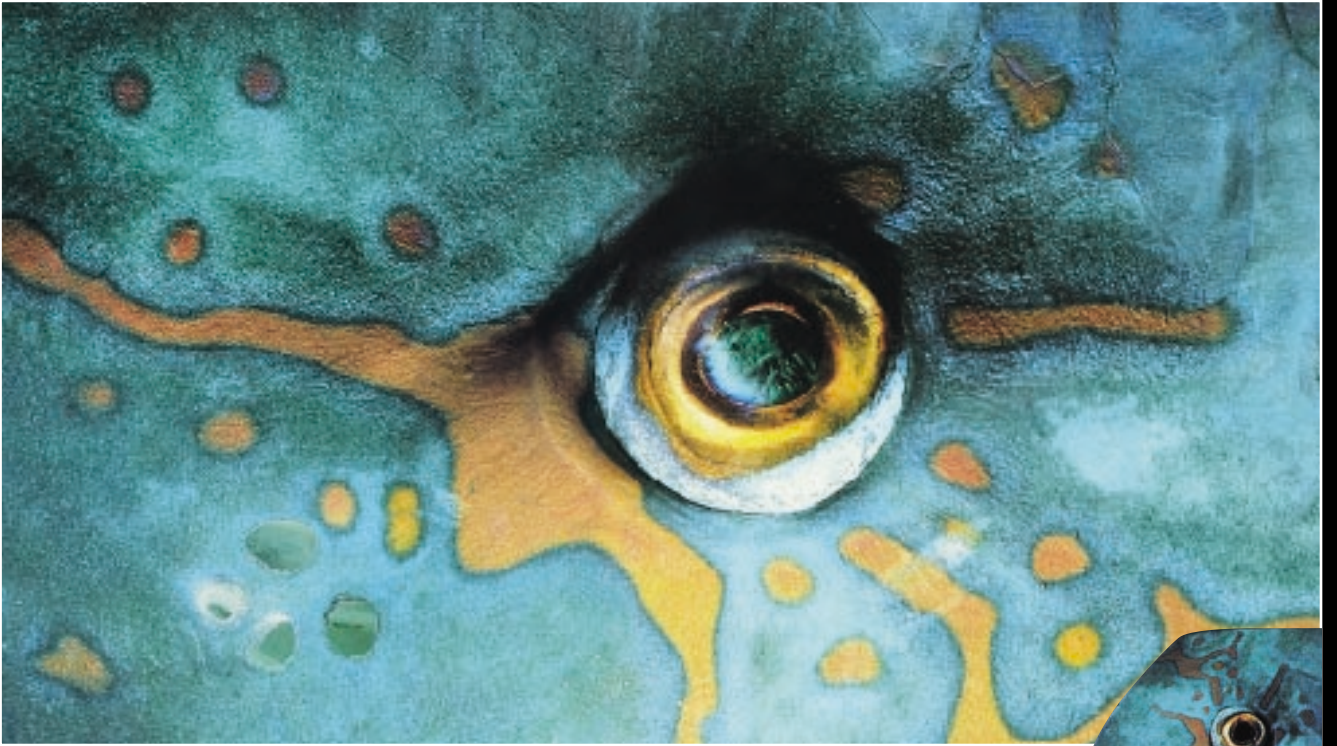

Büyük gözlü levreklerin bedenlerine oranla oldukça büyük gözleri vardır; ama onların bu özelliklerinden dolayı şikayetçi olduklarını pek sanmıyoruz. Hint Okyanusu'nda ve Büyük Okyanus'ta yaşayan bu balıklar, ışığa oldukça duyarlı olan büyük gözleri sayesinde geceleri, ya da gün ışığının olmadığı 250 m derinliklerde bile ava çıkabilirler. Bu balıkların bir başka özelliği de döllenmiş yumurtalarını ağızlarında korumalarıdır.

İşte canlı sarı renkteki göğüs ve kuyruk yüzgeçleri; altında mavi-siyah renkteki tacıyla bir imparator melek balığı... Hint Okyanusu, Büyük Okyanus ve Kızıldeniz'deki mercan kayalıkları arasında yaşayan imparator melek balıklarının göz alıcı renkleriyle düşmanları tarafından fark edilmemeleri olanaksız. Ancak olağanüstü güzellikte renklere neden büründüklerinin gizi daha çözülmüş değil.

Büyük Okyanus'un tropik denizlerinde yaşayan papağanbalıklarının en önemli özellikleri alt- ve üstçene dişlerinin papağan gagası biçiminde birbirleriyle kaynaşmış olmasıdır. Bu balıklar, gün açarırken, sümüksü malzemedeki yapıları "uyku tulumları"ndan çıkıp mercan kayalıklarının daha çok gün ışığı alan kısımlarına giderler. Orada güçlü "gaga" larıyla mercanlardan parçalar kopararak üzerlerindeki alglerle beslenirler. Boğazlarındaki öğütücü yapılar, mercan parçalarını kuma çevirir, bu kum bedenlerinden dışarı atılır. Bu resimdeki turuncu-yeşil desenli deriye sahip erkek papağanbalığı, her zaman bu kadar gösterişli değildi. Daha gençken, derisi pek dikkati çekmeyen kırmızı kahverengiydi, ayrıca bir dişiydi.

Avustralya kıyılarındaki Büyük Set Resifleri'nin mercan kayalıklarında yaşayan ve son derece barışçıl balıklar olan doktorbalıkları, bitki ve planktonlarla beslenirler. Bu balıkların yaşları ilerledikçe uzayan tuhaf boynuzları ve sarı-mavi renkte sırt yüzgeçleri vardır. Ama bunları silah olarak kullanmazlar. Ancak tümüyle savunmasız da sayılmazlar. Kuyruk köklerinin her iki yanında bıçak kadar keskin, dikleştirilebilir plakalar vardır. Bu keskin plakalarla kendilerini savunur ve düşmanlarında derin yaralar açarlar.

Kalın ve etli dudakları bulunan dudaklıbalıklar, büyük ve hantal gövdeleriyle Kızıldeniz'de ağır ağır ilerlerler. İri yapılarına karşın çekingen olan bu balıkların ağırlıkları 200 kg'a kadar çıkabilir. Dudaklıbalıkların da tıpkı papağanbalıkları gibi, yumuşakçaların kabuklarını kırmaya ve öğütmeye yarayan güçlü dişleri ve öğütücü yapıları vardır. Parazitlerle beslenen bir çöpçübalığı ise dudaklıbalığın solungaç kapaklarını temizlerken kendisine besin sağlamış oluyor (üstte).

Ayşegül Yılmaz Güneç

Kaynaklar:
Demirsoy, A., *Yaşamın Temel Kuralları*, Cilt III, Ankara 1997.
Dubilet, D. "The Desert Sea", *National Geographic*, Kasım 1993.
Dubilet, D., *Light in the Sea*, Almanya, Evergreen, 1995.
Rotman, J., "Fischhaut - Die Grosse Gala am Riff", *GEO*, Aralık 1998.